

Проблеми сталого розвитку світової та української економіки в умовах глобалізації

Нова парадигма розвитку суспільства, що отримала назву «сталий розвиток» (sustainable development), була розроблена за результатами аналізу причин катастрофічної деградації оточуючого природного середовища в масштабах біосфери та пошуку шляхів подолання загроз довкіллю та здоров'ю людини. Сталий розвиток визначається як форма взаємодії суспільства і природи, при якій забезпечується виживання людства та збереження навколишнього середовища, нинішні покоління забезпечують свої життєві потреби, не позбавляючи майбутні покоління можливості також задовольняти власні потреби. По суті сучасний сталий розвиток формується на основі врахування екологічних, соціальних і економічних аспектів розвитку людства.

Відзначимо, що перше визначення поняття «сталий розвиток» було запропоновано Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку ООН (комісія Брундтланд): «Сталий розвиток – це такий розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольнити свої особисті потреби» [1].

Підходи до розуміння сутності сталого розвитку були засновані на так званому принципі «конкуруючих цілей», при якому досягнення сталості передбачалося переважно для одного з напрямків – збереження навколишнього середовища і природних ресурсів, економічного зростання або задоволення потреб людини.

На сучасному етапі розвитку соціально-економічної системи світу наявні визначення сталого розвитку відрізняються один від одного різною спрямованістю акцентів на найбільш пріоритетних проблемах: характері економічного зростання, якості життя, захисті навколишнього середовища, взаєминах розвинених країн і тих, що розвиваються, необхідності управління світовими процесами, раціональному використанні ресурсів, збалансованості.

Використання концепції сталого розвитку на основі стратегічного державного планування та регулювання, як показує практика, формує довгострокові конкурентні переваги у країн світу, що використовують їх, а також допомагає долати кризові явища в 2020–2021 рр. більш якісно і швидше.

Відзначимо, що на світовому рівні існують суттєві проблеми для широкого впровадження економіки сталого розвитку. Більшість вчених і дослідників даної тематики прийшли до висновку, що перехід до сталого розвитку в глобальному масштабі можливий лише при обов'язковій умові узгодженості всіх об'єктів і суб'єктів даного процесу, який носить системний характер і пов'язує в єдине ціле всі рівні соціально-економічної системи (глобальний, національний, регіональний, локальний) і різні сфери його функціонування (економічну, соціальну, екологічну). На жаль, в існуючій парадигмі розвитку глобалізованих соціально-економічних відносин поки домінують цінності збагачення «за любых можливих обставин», а тому проявляється корпоративний, державний, регіональний і локальний егоїзм; шантаж; деструктивність, які навпаки ще більше знищують екологію, виснажують ресурси, дефрагментують суспільні групи і країни щодо пошуків консенсусу ноосферного і сталого розвитку.

В значній мірі пригальмувала перехід до концепції сталого розвитку світової економіки і поява пандемії COVID-19. Так, з початку 2020 року швидко проявились обмеження в міжнародних торговельно-економічних відносинах, а надання додаткової ліквідності в фінансово-інвестиційну сферу і призупинений реальний сектор світової економіки сформував нові виклики – нестача певних видів ресурсів, збій системи постачання товарів і послуг разом з додатковими фінансовими вливаннями, як наслідок, привели до аномально високих цін на низку товарів, поширили кризові й стагфляційні процеси в значній кількості країн світу.

У світі все частіше проявляються різноспрямовані сигнали про те, що політика центральних банків поступово змінюється, знижуючи монетарне, кредитне і валютно-інвестиційне стимулювання. Типовими прикладами останніх даних є стагфляція, коли зростання різко сповільнюється, а ціновий тиск залишається підвищеним. Тому значна кількість центральних банків готові приступити до згорання стимулюючих програм. Але якщо підвищена інфляція виявиться тимчасовим явищем, тоді ймовірність підтримки фінансового стимулювання, особливо в розвинених країнах світу продовжиться [2; 3].

Країни, що розвиваються не мають такого широкого інструментарію, механізмів, резервів та фінансових ресурсів, що могли б вивести їх на однакову з розвиненими країнами траєкторію соціально-економічного відновлення. Існуючі виклики пандемії ускладнюють і в більшості своїй унеможливають країнам, що розвиваються досягти рівня ВВП на душу населення, як в розвинених країнах світу. Єдиним успішним шляхом є впровадження системних інновацій і проривних технологій в перспективні галузі, інтенсифікація виробництва і підвищення продуктивності праці. Але такий підхід обумовлює значні інвестиції в науку, освіту, людський капітал, перспективні розробки і патенти; крім того, необхідне й оновлення інфраструктури певної країни. Для більшості країн світу, що розвиваються (крім Китаю) залучити вищезазначені інвестиції та перебудувати державні інституції під відповідні реформи практично неможливо. Тому проявляється поглиблення розриву між заможними країнами світу (G7) та іншими країнами. В цьому контексті проблеми сталого розвитку в світовій економіці лише загострюються, а не вирішуються.

На наш погляд, зростання продуктивності праці (або продуктивності – англ. «productivity») – є головною рушійною силою світового економічного розвитку і провідною складовою гармонійного сталого розвитку. Саме рівень продуктивності праці відрізняє багаті країни від бідних. Для країни підвищувати продуктивність

праці набагато важливіше, ніж загальний обсяг ВВП. Підвищення продуктивності дає більше ВВП на душу населення і покращує загальний рівень життя людей. Крім цього, висока продуктивність праці забезпечує високу якість життя, що виражається не тільки в багатстві, а й у більшому обсязі вільного часу конкретної людини, який вона може присвятити освіті, розвитку, здоров'ю або сім'ї.

Сучасна продуктивність праці в Україні на дуже низькому рівні: 5 дол. США на людину-годину, в порівнянні з рівнем країн п'ятірки світових економічних лідерів – від 68 дол. США до 103 дол. США, і навіть у порівнянні з сусідніми Словаччиною – 44 дол. США, Угорщиною – 38 дол. США, або Болгарією – 26 дол. США. У нашій найбільш інноваційній сфері – IT-галузі, продуктивність становила лише 22 дол. США на людину-годину (у 2016 р.), що нижче від просто середньої продуктивності перерахованих вище країн. Для системного підвищення цього надважливого показника сталого розвитку – необхідні інвестиції в освіту, людський капітал та в технології. Тоді Україна зможе повноцінно перейти до концепції сталого розвитку і зі стабільним соціально-економічним зростанням зможе поетапно перейти до ефективної, низько вуглецевої та екологічної соціально-економічної системи [4].

На даний момент часу Україна стоїть перед значним викликом, який їй потрібно подолати – суттєве нарощування економіки на якісно новій, більш продуктивній та екологічній основі й таким чином перейти на шлях зберегання нашої планети та її ресурсів.

Підсумовуючи відзначимо, що найбільш значимими ефективними інструментами і механізмами протидії дестабілізації соціально-економічним процесам у світі та в Україні є своєчасне державне реагування на кризові явища; крім того, необхідним є системне інвестування в людський капітал, в освіту, у більш екологічні і безпечніші технології. Важливим є і стратегічно збалансована бюджетно-боргова політика; взаємоузгоджені фіскальні, монетарні та макропруденційні заходи регулювання; виявлення і фінансування соціально та бізнес вразливих секторів і сфер під час кризи; інтенсифікація інвестицій в найбільш продуктивні канали економіки з акцентами на сталий і конкурентний розвиток; включення до збалансованої, цифрової та інноваційно-екологічної економіки; протидія тіньовій економіці і корупції в фінансово-економічній сфері. Як показує досвід, країн, що мають відповідні стратегічні плани і тактично розписані заходи їх реалізації – вони мають і більш стабільне соціально-економічне середовище. Тому Україні також необхідно переходити до реалістичного і прагматичного стратегічного планування з чітким розписом завдань і проектів. Їх досягнення в цілому необхідне, щоб сприяти побудові більш сталої вітчизняної економіки та покращити соціальний стан населення України, екологію та інші найважливіші індикатори людського розвитку [5; 6].

Список використаної літератури:

1. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию / официальный сайт ООН / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf>.
2. Діденко С. Гірше за інфляцію: центробанки постали перед викликами передумов стагфляції / інформаційно-аналітичний портал UA.NEWS / рубрика: Бізнес / 10.09.2021 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.news/ua/huzhe-za-ynflyatsyyu-tsentrobanky-predstaly-pered-vyzovamy-predposylok-stagflyatsyy/>.
3. Коломієць В. У США фіксують рекордну інфляцію за останні 13 років. Що стало причиною? / Hromadske.ua / рубрика: Світ / 14.07.2021 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/ru/posts/v-ssha-fiksiryuyut-rekordnuyu-inflyaciyu-za-poslednie-13-let-chto-stalo-prichinoj>.
4. Тимошук М. Головна мета України. Що відрізняє багаті країни від бідних / журнал НВ: бізнес / 10 серпня 2020 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://biz.nv.ua/ukr/experts/produktivnist-praci-i-bidnist-ukrajini-yak-stati-bagatoyu-krajinoju-novini-ukrajini-50105103.html?utm_content=set_lang.
5. Редзюк Є.В. Механізми ефективного державного стимулювання і пріоритети при інвестуванні в економіку України / Економіка України. 2021. № 8 (717). С. 68-80.
6. Редзюк Є.В. Економічна євроінтеграція: оцінка й моделювання поверхневих та прихованих чинників дивергенції між Україною та ЄС / Журнал «Міжнародна економічна політика». Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. Випуск №1 (34). 2021. – С. 95-118.